

Eén stap te ver: de Wet OM-afdoening

Het zal menigeen ontgaan zijn, maar dit jaar is de Wet OM-afdoening in werking getreden. Deze wet biedt het Openbaar Ministerie de mogelijkheid om een aantal overtredingen en misdrijven zonder tussenkomst van de rechter zelf af te doen. Dat is geen goede ontwikkeling.

RECHT EN RECHTSPRAAK

Gevangenisstraf mag het OM niet opleggen, maar wel geldboetes, ontzegging van rijbevoegdheid en taakstraffen. Wanneer een verdachte het niet eens is met deze 'strafbeschikking' kan hij in verzet komen. Dit kan ertoe leiden dat de verdachte alsnog tot overeenstemming komt met het OM of dat de zaak alsnog wordt voorgelegd aan de strafrechter. Wie de argumentatie achter deze wet wil weten, raadpleegt de website van het OM. Twee citaten daarvan willen wij de lezer niet onthouden: 'Met de strafbeschikking kan het OM vervolgen én bestraffen.' En: 'Vanwege capaciteitsproblemen in de rechtspraak heeft het kabinet gezocht naar mogelijkheden de overbezette strafrechters te ontlasten. Eén van die mogelijkheden is de Wet OM-afdoening. Met het invoe-

ren van deze wet komt een deel van de zaken die eerst door de rechter werden afgedaan, nu bij het OM te liggen. De hele strafrechtsketen zal profiteren van de invoering van de wet. Immers, wat op de allereenvoudigste zaken kan worden bespaard, komt ten goede aan de behandeling van grote en gecompliceerde strafzaken.'

In veel beschouwingen over deze wet wordt erop gewezen dat het op het eerste gezicht een grote verandering is, maar dat dit bij nader inzien niet het geval blijkt te zijn. Ook vóór de inwerkingtreding had het OM al de bevoegdheid zaken buiten de rechter af te doen, bijvoorbeeld een zaak seponeren, dus niet voor de rechter brengen. Van groot belang daarbij was de mogelijkheid die het OM had om de verdachte een transactie aan te bieden. Als de verdachte het geldbedrag keurig betaalde, hoefde de zaak niet naar de rechter. Waarom is de Wet OM-afdoening volgens ons nu één stap te ver? Het Openbaar Ministerie lijkt hiermee een soort tweede rechterlijke macht te worden. Het eerste citaat, afkomstig van het OM zelf, is daar eigenlijk al vrij duidelijk in. Triomfantelijk meldt het OM dat het door de invoering van deze wet niet alleen kan vervolgen, maar ook bestraffen. In de leer van de machtenscheiding wordt ervan uitgegaan dat alleen de rechter straffen op mag leggen. Het

grote verschil tussen het OM en de rechterlijke macht is gelegen in de onafhankelijke positie van de 'echte' rechterlijke macht. Formeel kent het OM een dergelijke onafhankelijkheid niet. Maar ook feitelijk is het OM niet onafhankelijk. Sterker nog, een Officier van Justitie wordt

Rechtsstatelijke waarden lenen zich niet om uitgeruild te worden

steeds meer gezien als een gewone ambtenaar die de instructies van hogere ambtenaren en bewindspersonen op dient te volgen. Het valt dan ook paradoxaal te noemen dat het OM steeds meer wordt gezien als een normaal onderdeel van de uitvoerende macht, maar wel steeds meer bevoegdheden overgedragen krijgt van de rechterlijke macht. Voornaamste punt van kritiek: de verdachte zelf dient de zaak aanhangig te maken bij de rechter. Het wordt voor het OM veel gemakkelijker om straffen op te leggen en het OM zal minder vaak hoeven te seponeren. Het strafrecht wordt gezien als een ultimum remedium. Een tweede vorm van kritiek heeft betrekking op de argumentatie om de Wet OM-afdoening in te voeren. Uit het tweede citaat wordt duidelijk dat de argumentatie enkel en

alleen te maken heeft met overwegingen van efficiency en effectiviteit. Rechtsstatelijke waarden, zoals rechtvaardigheid en waarborgen tegen de overheid, lenen zich niet om uitgeruild te worden. Tenslotte doet zich de vraag voor wat te doen wanneer het OM zelf overbelast raakt. Het antwoord ligt eigenlijk al opgesloten in de Wet OM-afdoening zelf. Speciaal aangewezen opsporingsambtenaren kunnen ook zelf strafbeschikkingen opleggen voor een beperkte groep delicten. Ook de verkeersregelaar, die veelal in dienst is bij private organisaties, mag soms boetes opleggen. De tendensen zijn dan ook duidelijk. Van oorsprong was het aan de

rechter om bij overtredingen en misdrijven straffen op te leggen. Langzamerhand heeft ook het OM een deel van deze bevoegdheden overgenomen. De huidige stand van zaken is wat ons betreft al één stap te ver en wij plaatsen nog grotere kanttekeningen bij het verder overhevelen van de mogelijkheid straffen op te leggen aan andere ambtenaren en zelfs aan bepaalde werknemers van private bedrijven, zoals verkeersregelaars.

Gerrit Dijkstra en Paul Nieuwenburg

De auteurs zijn docent bij respectievelijk het departement Bestuurskunde en het departement Politicologie van de Universiteit Leiden

De Wet OM-afdoening

Het Openbaar Ministerie mag sinds 1 februari van dit jaar zaken afdoen zonder tussenkomst van een rechter voor delicten waar een maximale gevangenisstraf van zes jaar voor staat. De officier van justitie kan als straf een geldboete opleggen, een ontzegging van de rijbevoegdheid voor maximaal zes maanden of een taakstraf van hoogstens 180 uur.

De wet wordt gefaseerd ingevoerd, zowel naar plaats (als eerste in de arrondissementen Amsterdam en Den Bosch) als naar delict. Begonnen is met strafbeschikkingen voor rijden onder invloed (art. 8 WvW94) en onverzekerde motorrijtuigen (art. 30 WAM), gevolg door andere, veel voorkomende eenvoudige zaken (de zogenoemde feitgecodeerde strafbeschikkingen). Na vijf jaar wordt de Wet OM-afdoening geëvalueerd. Dan wordt ook gekeken of de wet de huidige transactie zal vervangen; tot dan blijven transactie en de nieuwe strafbeschikking naast elkaar bestaan.

Staatsblad 2007, 255

SC 29-10-2008